

กล้วยไม้ดินช้างผสม โขลง : นิเวศวิทยาและการอยู่รอด

Eulophia graminea Lindl., Terrestrial Orchid : Ecology and Survival

ฉันทนา สุวรรณธาดา^{1,2} จามจรี โสคติกุล^{1,2} รมรงค์ อินทฤทธิ^{1,2}
และประภัสสร อารยะกิจเจริญชัย³

บทคัดย่อ

ช้างผสม โขลง (*Eulophia graminea* Lindl.) เป็นกล้วยไม้ดินชนิดที่มีหัวซึ่งเป็นลำต้นแปรรูปเพื่อสะสมอาหารเป็นแบบลำลูกกล้วยอยู่เหนือดินแตกต่างจากกล้วยไม้ดินโดยทั่วไปที่มีหัวหรือเหง้าอยู่ใต้ดิน ดังนั้นการอยู่รอดของช้างผสม โขลงในสภาพธรรมชาติจึงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ค้นพืชชนิดนี้เจริญเติบโตอยู่ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากผลของการสำรวจและศึกษาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการกระจายพันธุ์ของช้างผสม โขลงในพื้นที่ปลูกรักษาพันธุ์กรรมพืช อพ.สร. ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอคอกสะแก จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่สภาพของพื้นที่ปลูกรักษา ดังกล่าวเคยเป็นพื้นที่ป่าผลัดใบเสื่อมโทรมที่มีดินไม่ป่าดั้งเดิมเจริญเติบโตกระจายอยู่ไม่หนาแน่นนัก พื้นที่ที่มีความลาดชันในระดับที่แตกต่างกัน ดินส่วนใหญ่มีทรายและกรวดผสมอยู่ มีเพียงบางบริเวณที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์พอประมาณ โดยเป็นบริเวณป่าที่มีดินไม่ผลัดใบเจริญเติบโตร่วมอยู่ด้วย พื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นพื้นที่แล้งจัดและแล้งนาน มีความชื้นเฉพาะในช่วงฝนเมื่อมีการนำพรหมพืชไปปลูกรักษาจึงมีการชลประทานและฟื้นฟูสภาพป่าตามแนวพระราชดำริในพื้นที่บริเวณนั้น ส่งผลให้สภาพพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น เมล็ดกล้วยไม้ดินที่ปลิวจากป่าที่อยู่สูงขึ้นไปมาตกลงบนดินในพื้นที่ปลูกรักษานั้นจึงมีโอกาสได้เจริญเติบโต ช้างผสม โขลงที่เจริญเติบโตกระจายในพื้นที่ปลูกรักษามีลักษณะการเจริญเติบโต กระจายพันธุ์และการอยู่รอดแตกต่างกัน ดินที่เจริญเติบโตในพื้นที่โล่งแจ้งหรือเจริญเติบโตได้ดินไม่ผลัดใบจะออกดอกสร้างลำลูกกล้วยใหม่แต่ไม่สามารถอยู่รอดผ่านช่วงแล้งได้และแห้งตายไป ส่วนกลุ่มที่เจริญเติบโตในพื้นที่ที่มีความชื้นสูงกว่าสามารถอยู่รอดได้แต่การกระจายพันธุ์ต่ำมาก ในขณะที่กลุ่มที่เจริญเติบโตได้กอไผ่สามารถอยู่รอดได้มากที่สุดและกระจายพันธุ์ได้มากมายอยู่บริเวณรอบ ๆ กอไผ่และภายในกอไผ่เพิ่มปริมาณมากขึ้นและเจริญเติบโตสืบสายพันธุ์ต่อมาในพื้นที่บริเวณนั้นจนถึงปัจจุบัน

¹ ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

² ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.คอกสะแก จ.เชียงใหม่ 50200

³ ศูนย์บริการการพัฒนาระบบข้อมูลไม้ดอกไม้ประดับ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200